

# Programmaschema BA Taalwetenschap

## Traject Taal & Communicatie

### 2<sup>e</sup> jaar:

semester	Cursusnaam	EC	Niveau
I	Wetenschapsfilosofie	5	200
I	Tekstgenres	5	300
I	Tekst- en gespreksanalyse	5	300
I	Trajectgebonden keuzeruimte*	15	100-300
	Totaal ects 1e semester	<b>30</b>	
II	Taalkunde en retorica	5	300
II	Trajectgebonden keuzecursus**	5	200-300
II	Stilistiek van het Nederlands	5	300
II	Trajectgebonden keuzeruimte*	15	100-300
	Totaal ects 2e semester	<b>30</b>	

\* In de trajectgebonden keuzeruimte van 30 ects volgt de student een samenhangend pakket cursussen op het gebied van een taal en cultuur.

\*\* Als trajectgebonden keuzecursus volgt de student een cursus die aan het traject gerelateerd is. Indien hij in de propedeuse nog niet Argumentatieve & retorische analyse of Taal, norm & institutie heeft gevolgd, doet hij dit hier alsnog. Anders kan hij een cursus uit één van de andere trajecten of andere opleidingen volgen die aansluiten bij Taal & Communicatie. Gedacht kan worden aan Logica, Taalfilosofie, Retorica klassiek en modern, Antropologische taalkunde, statistiek. De keuze behoeft goedkeuring van de examencommissie vooraf.

### 3<sup>e</sup> jaar:

semester	Cursusnaam	ECTS	Niveau
I	Empirische onderzoeksmethoden	5	300
I	Betogende teksten	5	400
I	Informatieve teksten	5	400
I	Keuzeruimte	15	100-300
	Totaal ects 1e semester	<b>30</b>	
II	Vergelijkende stilistiek	5	400
II	Keuzeruimte	15	100-300
II	BA-eindwerkstuk	10	400
	Totaal ects 2e semester	<b>30</b>	

## Cursusbeschrijvingen

### Tweede jaar

#### *Wetenschapsfilosofie*

In een reeks van hoorcolleges worden eerste enkele algemene thema's uit de wetenschapsfilosofie besproken, wordt vervolgens ingegaan op de eigen aard van de geesteswetenschappen, en komen

uiteindelijk verschillende stromingen binnen de geesteswetenschappen vanuit filosofisch oogpunt aan bod--denk hierbij aan structuralisme, kritische theorie, hermeneutiek en postmodernisme.

*Leerdoelen:*

- inzicht in de aard van wetenschap in het algemeen en van de geesteswetenschappen in het bijzonder,
- kennis van de belangrijkste stromingen die in de debatten over de geesteswetenschappen een rol spelen of gespeeld hebben.

### ***Tekstgenres***

Menselijke communicatie maakt gebruik van vele soorten tekst (genres), variërend van de streekroman tot het sms'je. In dit college wordt in de eerste plaats de problematiek van genredefinitie behandeld: ethno-definities (hoe heet een genre in de eigen taal) tegenover universele (veelal Eurocentrische) definities, het belang van uitvoering en context binnen genredefinitie, enz. Daarna worden kwalitatieve en kwantitatieve (Biber) methodes van genre-onderzoek kritisch voorgesteld. In de tweede plaats wordt een aanschouwelijk overzicht geboden over de verscheidenheid aan tekstgenres in de wereld. De opbouw loopt van "narratief" naar "persuasief". Nadruk wordt gelegd op verschillende functies van gelijksoortige genres in verschillende culturen (bv. poëzie als handeling) en verschillende invullingen van genres in verschillende culturen. Verschillende soorten poëtische, narratieve, informatieve en persuasieve teksten, zowel uit een westerse als uit een niet-westerse context komen aan bod.

*Leerdoelen:*

- Kennis van de theorie en de problematiek van het genre in een tekstwetenschappelijk kader.
- Inzicht in het cultuurspecifieke karakter van genres.
- Vaardigheid in het analyseren van verschillende tekstgenres van ver weg en dichtbij.

### ***Tekst- en gespreksanalyse***

Tekst- en gespreksanalyse houdt zich bezig met de studie van taaluitingen die uitgaan boven het niveau van één zin. Die uitingen kunnen alledaagse gesprekken aan de keukentafel zijn, waarin meerdere gespreksdeelnemers op elkaar reageren, maar ook korte of lange heel formeel geschreven officiële teksten in bijvoorbeeld een juridisch dossier en verder zo'n beetje alles wat daartussenin zit.

Dit soort taaluitingen kun je vanuit verschillende perspectieven bestuderen; tekst- en gespreksanalyse is dan ook een interdisciplinair vakgebied. In de eerste plaats kun je dit soort uitingen beschouwen als een bepaald type sociale handeling, namelijk een verbale interactie tussen

mensen die een bepaald doel nastreven. Je kijkt dan met name naar de wijze waarop mensen die verbale interactie coördineren en naar de verbale strategieën die zij toepassen bij het bereiken van dat doel; dit is de sociologische en sociaal-psychologische invalshoek. In de tweede plaats kun je kijken naar de wijze waarop taaluitingen boven het zinsniveau zijn gestructureerd, dat wil zeggen hoe er samenhang wordt aangebracht tussen de verschillende delen van een tekst of een gesprek, met behulp van zowel talige als inhoudelijke middelen; dit is de linguïstische en psycho-linguïstische invalshoek. En in de derde plaats kun je deze regels bestuderen in verschillende talen en nagaan wat er gebeurt als taalgebruikers er verschillende regels op nahouden. Op die manier bestudeer je ook wat de overeenkomsten en verschillen zijn tussen regels voor verbale interactie en tekstsamenhang in verschillende talen en culturen; dit is de linguïstisch-antropologische invalshoek.

In deze cursus zullen deze perspectieven alle drie aan bod komen. Maar ook komen de verbanden tussen deze invalshoeken aan de orde. Daarbij wordt voortgebouwd op de inzichten en vaardigheden die zijn verworven in eerdere colleges uit de propedeuse en zal ingegaan worden op verschillende theorieën op het terrein van de bestudering van teksten en gesprekken. Verder zal er ook geoefend worden met verschillende analysemethoden, zodat ook de analysevaardigheden van de deelnemers worden vergroot.

#### *Leerdoelen*

- Kennis van de belangrijkste theoretische inzichten in de eigenschappen van teksten en gesprekken.
- Kennis van de belangrijkste theoretische benaderingen van teksten en gesprekken en van de overeenkomsten en verschillen tussen die benaderingen.
- Kennis van en inzicht in de wijze waarop verschillen tussen talen en culturen van invloed kunnen zijn op de eigenschappen van tekst en gesprekken.
- Vaardigheid in toepassen verschillende analysemethoden op het terrein van teksten en gesprekken.

#### ***Taalkunde en retorica***

Door hun woordkeus kunnen taalgebruikers de gedachten van gesprekspartners of lezers een bepaalde kant op sturen. Het maakt uit of je bijvoorbeeld de aanslagen op New York van 11 september 2001 een “daad van oorlog” noemt of een “misdad” - bij het eerste denk je eerder aan het inzetten van het leger, bij het tweede eerder aan politie en justitie. Beeldspraak kan in dit opzicht ook heel sturend werken: het maakt uit of je een groep mensen voorstelt als één persoon of juist niet (“Nederland is kwaad weggelopen uit de vergadering” of “De Nederlandse vertegenwoordiger is kwaad weggelopen...”). Ook grammaticale keuzes beïnvloeden het sturende karakter van een taaluiting. De journalist die schrijft “Groot aantal demonstranten hinderen treinverkeer” lijkt de

demonstranten meer van opzet te beschuldigen dan degene die schrijft “Treinverkeer gehinderd door groot aantal demonstranten”. Veel grammaticale constructies en speciale woordjes spelen een aparte rol bij het leggen van verbanden tussen onderdelen van een tekst, en leveren daarmee ook een speciale bijdrage aan de retorische aspecten ervan.

Voortbouwend op verschillende eerdere onderdelen analyseren we in dit vak de relaties tussen taalkundige en retorische dimensies van teksten en gesprekken. In de eerste plaats worden enkele speciale verschijnselen uit woordenschat (o.a. metaforiek en metonymie) en grammatica (o.a. onderschikking en verbandaanduidende elementen) behandeld; daarbij komt ook het taalspecifieke karakter ervan aan de orde en de problematiek van de vertaalbaarheid. In de tweede plaats worden enkele *case studies* verricht. Tevens wordt een kort overzicht gegeven van de belangrijkste theoretische benaderingen op dit gebied (Relevantietheorie, Neo-Griceaanse pragmatiek, ‘Frame’ semantiek, Linguïstische argumentativiteitstheorie).

*Leerdoelen:*

- Kennis van en inzicht in verbanden tussen taalkundige eigenschappen op woord- en zinsniveau en retorische effecten op tekstniveau.
- Vaardigheid in het herkennen en analyseren van deze relaties in teksten.
- Kennis van het betreffende semantisch-pragmatische begrippenapparaat.
- In staat zijn een gefundeerd standpunt in te nemen over taalkundig-retorische aspecten van een tekst.

### ***Stilistiek van het Nederlands***

Is stijl meer dan de versiering (‘ornatus’) van een gedachte? Welke stijlmiddelen zaten er in de gereedschapskist van schrijvers als Vondel, Multatuli, Elsschot en Van der Heijden? Waarin verschilt de stijl van de speeches van Obama van die van Wilders?

Deze cursus Stilistiek is interdisciplinair van opzet: taalkundigen, letterkundigen en taalbeheersers presenteren enkele belangrijke stijlopvattingen en -benaderingen. Bestudeerd wordt de eigenschap van taal als instrument dat kan emotioneren en overtuigen. Er zijn allerlei redenen aan te wijzen waarom wij de ene schrijver mooier vinden dan de andere, het ene artikel overtuigender dan het ander. Aan de hand van soms oude, soms nieuwe taalkundige en letterkundige inzichten proberen wij nu een vaste basis voor de analyse van deze verschijnselen te geven. Met behulp van diverse analyseapparaten (ontleend aan klassieke retorica, letterkunde en [corpus]linguïstiek) worden uiteenlopende tekstsoorten uit uiteenlopende media (boeken, tijdschriften, kranten, speeches, brieven) benaderd. Studenten maken diverse stilistische analyses en passen stijladviezen toe op eigen teksten, zoals een stijlpastiche en een column.

### *Leerdoelen:*

- Het vergroten van kennis en inzicht in enkele belangrijke stijlopvattingen en -benaderingen op het gebied van taalkunde, historische en moderne letterkunde en taalbeheersing.
- Het vergroten van vaardigheden in analyseren van stijlverschillen en hun effecten in uiteenlopende tekstsoorten (literair en zakelijk) uit uiteenlopende periodes (van zeventiende tot eenentwintigste eeuw).
- Het vergroten van de productieve vaardigheid in het toepassen van stijladviezen en het schrijven van een pastiche en een column.

## **Derde jaar**

### ***Empirische onderzoeksmethoden***

Voor de studie van het gebruik van taal in de menselijke communicatie is het van groot belang om na te gaan hoe taal daadwerkelijk in concrete situaties wordt gebruikt. In het algemeen doet men dit empirische onderzoek door in corpora van geschreven of gesproken woorden, zinnen, teksten of gesprekken na te gaan hoe taal wordt gebruikt en wat de effecten daarvan zijn in uiteenlopende communicatieve situaties. Naast corpora kunnen ook experimenten als empirische onderzoeksmethode worden ingezet, dit met name vanwege het voordeel van de gecontroleerde condities. Daarom verwerven studenten ook inzicht in de mogelijkheden van experimentele benaderingen in taalgebruikonderzoek.

In bepaalde gevallen kan voor het onderzoek naar taal en communicatie gebruik worden gemaakt van bestaande corpora; maar in zeer veel gevallen zal een onderzoeker zelf corpora moeten samenstellen. Dit kan neerkomen op het verzamelen van gesproken en geschreven taaluitingen in allerlei realistische situaties, zoals uit krantenartikelen of opnames van arts-patiëntgesprekken, maar het materiaal kan ook op experimentele wijze in gesimuleerde situaties worden verkregen.

In deze cursus zal worden ingegaan op de rol van corpora in empirisch onderzoek op het terrein van taal en communicatie. Ingegaan zal worden op de methodologische eisen die moeten worden gesteld aan het maken en gebruiken van corpora om tot betrouwbare en interessante empirische uitspraken te komen en op de methodologische voetangels en klemmen die men daarbij kan tegenkomen. Ook zal ten behoeve van de kwantitatieve analyse van corpora worden ingegaan op een aantal elementaire aspecten van de statistiek. Daarnaast zullen studenten kennismaken en leren werken met een aantal belangrijke bestaande corpora, zoals het Corpus Gesproken Nederlands en het British National Corpus.

Tijdens de cursus zullen studenten onderzoeksresultaten waarover is gerapporteerd in wetenschappelijke literatuur beoordelen op hun methodologische aspecten en zelf ook een aantal empirische onderzoekjes uitvoeren.

#### *Leerdoelen*

- Kennis van en inzicht in de belangrijkste kwalitatieve en kwantitatieve empirische onderzoeksmethoden op het terrein van taal en communicatie.
- Basiskennis van en inzicht in de mogelijkheden van experimentele benaderingen in taalgebruikonderzoek.
- Kennis van en inzicht in de beginselen van de statistiek teneinde verzamelde data te kunnen analyseren.
- In staat zijn onderzoek te doen aan bestaande of zelf samengestelde corpora.

#### ***Betogende teksten***

In dit college verdiepen we ons in de subgenres van het genre betogende teksten – teksten waarin de schrijver een standpunt inneemt en dit ondersteunt met argumenten. Je moet daarbij onder andere denken aan ingezonden brieven of opiniestukken in de krant, aan recensies (van boeken, films enzovoort) en natuurlijk aan wetenschappelijke artikelen, al dan niet populariserend gebracht.

Qua theorie wordt er voortgebouwd op het college Argumentatieve en Retorische Analyse, maar anders dan in dat college zullen we uitgaan van een analysekader waarin het retorische onderdeel in het argumentatieve is geïntegreerd. Het uitgangspunt van dit analysekader is dat schrijvers van een betogende tekst strategisch manoeuvreren met de talige middelen die hen ter beschikking staan, om zo hun standpunt aanvaard te krijgen. In het college zullen we voor verschillende teksten nagaan of een schrijver zijn of haar argumentatieve mogelijkheden zo strategisch mogelijk heeft benut. In dit verband zullen we ook bekijken of er wat betreft het gebruik van retorische en argumentatieve middelen verschillen bestaan in de manier waarop taalgebruikers in verschillende culturen hun betogen inrichten.

Naast een theoretische, receptieve kant heeft dit college ook een belangrijke productieve component. Met verschillende schrijfoopdrachten leer je hoe je je eigen teksten op een overtuigende en strategische manier kunt presenteren. Zo leer je je schrijfvaardigheid vergroten op het gebied van een aantal betogende teksttypen, en leer je in het bijzonder hoe je het strategisch manoeuvreren kunt toepassen bij het schrijven van je eigen teksten.

#### *Leerdoelen:*

- Kennis van de teksttypen die behoren tot het genre betogende teksten.

- Kennis van de manieren waarop strategisch gemanoeuvreed kan worden met het talig potentieel en deze kennis kunnen toepassen bij de analyse van betogende teksten.
- Vaardigheid in het schrijven van een strategisch gepresenteerde argumentatieve tekst.

### ***Informatieve teksten***

Nieuwsberichten, rapporten en voorlichtingsfolders zijn zogenoemde informatieve teksten. Opmerkelijk is dat er tal van interessante cross-overs zijn, zoals *advertorials* waarbij persuasieve teksten vermomd worden als informatieve. Ook binnen de voorlichting bestaan discussies over de grenzen tussen niet-sturende en sturende voorlichting. In dit college komen de genre- en productkenmerken van informatieve teksten aan bod en is er bijzondere aandacht voor de grensgebieden met andere tekstsoorten.

Twee soorten processen zullen bestudeerd en beoefend worden: het verwerkingsproces van informatieve teksten door de lezers ervan en het productieproces door de ontwerpers en schrijvers ervan. Gewapend met kennis van het verwerkingsproces door de lezers (interesse, voorkennis e.d.) en de institutionele context waarbinnen deze teksten vaak functioneren (media, overheidscommunicatie, voorlichting, educatie) wordt gereflecteerd op en geoefend met het ontwerpen en schrijven van allerlei soorten informatieve teksten. Factoren als inhoud, structuur, stijl en illustraties van de informatieve teksten zullen geanalyseerd worden. Het Nederlands vormt de basis, maar er is ook aandacht voor andere, met name westerse talen.

#### *Leerdoelen:*

Kennis van en inzicht in:

- het verwerkingsproces van informatieve teksten door lezers.
- het ontwerp en schrijfproces van effectieve informatieve teksten.
- de institutionele omgevingen waarbinnen informatieve teksten functioneren.
- de vervagende grenzen tussen informatieve en persuasieve teksten.

Vaardigheid in:

- het schrijven van effectieve informatieve teksten (inhoud, structuur, stijl en illustraties afgestemd op voorkennis en interesse van publiek).

### ***Vergelijkende stilistiek***

Terwijl we ervan uit mogen gaan dat er in de wereld een zekere overlap bestaat tussen wat mensen willen bereiken door middel van communicatie, is de vorm waarmee men dit probeert te bereiken

zeer verschillend. In dit college wordt ingegaan op de grote diversiteit aan stilistische middelen die in culturen over de gehele wereld gebruikt worden. Daarbij wordt zowel ingegaan op de meer taalkundige elementen (verschillende poëtische vormen als rijm of ritme), als op meer “inhoudelijke” kanten: wat zeg je wel, wat zeg je niet in bepaalde situaties. Bij dit college zal expliciet de interculturele component (en problematiek) van verschillende pragmatische modellen aan de orde komen. Gedurende het college zullen studenten zelf teksten met een niet-westers stilistisch patroon leren produceren.

*Leerdoelen:*

- Kennis van de hoofdzaken van de interculturele stilistiek.
- Inzicht in de culturele dimensie van stilistiek en de (on)doelmatigheid van verschillende stijlmiddelen in verschillende culturen.
- Vaardigheid in het analyseren van cultuurgebonden stijlverschillen.